

TASNÁDI ISTVÁN: VILÁGJOBBÍTÓK MÉDIALOVAGOK

Kovács Zsolt (*Don Quijote*) és Némedi Árpád (*Szancsó*) (*Simarafotó*)

Tasnádi István *Világjobbítók* című drámája a Remekírók Képes Könyvtára című sorozatban jelent meg, abban, amelyikben a századelőn a klasszikusokat közölték, akiknek az arcképét a fedlapon szecessziós íriszek övezték. Nem, ez csak vicc: a kaposvári színház műsorfüzete ilyen. De miért lenne vicc? Hiszen az 1996-ban a *Hajónaplóban* és a *SZÍNHÁZ* 1997. évi 4. számában publikált *Don Quijote-repríz* miért ne érdemelne meg ezt a helyet a többi Tasnádi-darabbal együtt? Azonban a folyóiratokban közölt dráma és a *Világjobbítók* igencsak különböző: a *Don Quijote-repríz*t csak olvashatjuk, a *Világjobbítók*at csak nézhetiük. Közük van egymás-

Znamenák István rendezésében a *Világjobbítók* egy magas C-vel kezdődik: a színpad jobb és bal oldalán ugyanazt a teret látjuk kívülről és belülről, és ami az egyik oldalon történik bent, arra a másik oldal, a kinti reagál, és fordítva. Párbeszédet folytató feleket látunk, akik nem látják egymást. Mi nézők egyszerre több szemszögből látjuk az eseményeket: a színpad jobb oldalán Kriston Géza (Kovács Zsolt) üzemi könyvtáros a saját könyvtárában, a bal oldalon pedig a könyvtára kívülről, amint emberek dörömbölnek bezárt ajtaján. A külső és a belső tér egyidejű láttatása (díszlet Ágh Márton), a két

cselekmény párhuzamossága technikailag jól megoldott: amikor Kriston egy könyvet vagy rudat kihajít az ablakon, az máris berepül a színpad bal oldalán, elszáll a zárat fessegető ember feje fölött. Így fosztják meg Kriston Gézát imádott, több mint nyolcezer kötetes könyvtárából, melyből alig tud megmenteni pár kötetet, hogy aztán e könyvtár helyébe egy sok ezer négyzetméteres „objektumot” húzzanak fel.

A második jelenetben Kriston börtönben ül, ugyanabban a drótfalú térben, amely korábban a könyvtára volt. Könyvtárbörtön. Itt találkozik Tököli Sándor (Némedi Árpád) roma fiatalemberrel. Egyelőre egy véresen komoly Kristont látni egy nagyon vidám Tököli mellett: az egyik elveszett könyvtárat, a másik, rutinos börtönlakó, az elkobzott almáit siratja. Kristont, akinek egyáltalán nincs humorérzéke, és Tökölit, akinek viszont van. Kristont, aki hátára veszi nemzetiszínű lobogóba csomagolt könyveit, majd puttonyával elindul, és megmérítkezik a nagy magyar valóságban. Útja során betér a munkaközvetítőhöz - aki át akarja képezni virágkötővé, mert könyvtárosi állást nem tud kínálni neki -, és ott találkozik egy emberrel, aki csak eredetiben hajlandó elolvasni *A kis Zaches*; a következő jelenetekben aztán jönnek az aluljárók figurái: hittérítők, bővliárusok, egy díler és egy bank őrző-védője, és jön *A kis Zaches* olvasója, akiből vállalkozó lett. Kriston meg csak viszi nemzetiszínű puttonyát megáttalodottan, humortalanul, idegenül és értetlenül ebben a valóságban. Nincs jelen, már üzemi könyvtárosként sem. Míg be nem tér Frici bácsihoz (Tóth Béla), a borbélyhoz, aki egy régi világ hozzá hasonlóan makacs képviselője. Mialatt a borbélynál ül, a szemetesek elragadják tőle a nemzeti puttonyt, ő pedig kiroton egy kovácsoltvas fogással, és - máris a börtönben találja magát Tököli Sándor mellett. De ekkor Kriston már lovagként szólal meg, és elindul megmenteni a világot.

Innentől valami más kezdődik: Kriston (és ezzel párhuzamosan az előadás) egy másik nyelven kezd el beszélni. Kriston-Don Quijote véresen komolyan akar képviselni egy lovagi morált, a világot komolyan és áhítattal nézi, beleszeret egy óriásplakát asszonyába, akiért szenvedni és harcolni vágyik, szembeszáll a Fradi-drukkerek hadával. Komoly és tiszta akar lenni. S bár fején a turbán vagy sisak Tököli lila pólója, kardja Frici bácsi fogasa, páncélját egy szendvicsembertől szerezte, mindennek ellenére nem mulatságos. Tököli Sándor, azaz Sancho (Szancsó, ahogy a korábbi változatban hívták), ki nagy végkielégítése miatt hajlandó vele a világ megmentésén fáradozni, ott téblábol körülötte: a kettejük közötti kapcsolat nem barátság, de nem is alá-

gadása ennek az egyre nehezebben értelmezhető figurának. Kettejük között nincs intimitás, nincsenek igazi együttléteik. Tasnádi azt nyilatkozta a kaposvári Sűgóban, hogy a dráma eredetileg a Bárka Színház két másik színésznének, Mucsi Zoltánnak és Scherer Péternek készült: az ő együttléteiket, kölcsönös húzd meg-ereszd meg kapcsolatukat újra és újra megszereti egy-egy rendező (legutóbb Jancsó Miklós). És most még egy drámaíró is. (Lám, magától adódik az összehasonlítás két olyan színésszel, akik a szerepeket el sem játszották.)

Abba a folyamatba, hogy hogyan és miért lett az üzemi könyvtárosból Don Quijote lovag, a néző nincs beavatva. Mint ahogy azt sem igen tudjuk, hogy ki ez a Kriston Géza, mit képvisel mint könyvtáros, miféle világ vagy morál az övé, vagy egyszerűen csak milyen ember. Látjuk az idegenséget ebben a közegben, amellyel nem azonosítható. Jó, de akkor mivel? Es aztán mi is történt a könyvtárosunkkal? Kirakták az állásából és... meghibbant? Ennek a kőbor lovagnak a története, személye így viszont egyre érdektebb, hiszen nincs fogódzó. Szancsóval való együttléte során egyre inkább csak Szancsóra tudunk figyelni; a kettejük közötti kényes egyensúly minduntalan felborul. A drámában Kriston-Don Quijotét mindenki hibbantnak látja: a kurva, akit ő szépséges hölgynek nevez, és megvédelmez stricijétől, a tűzoltók, akik a pucér Kristont próbálják meg leszedni egy vakablakból. A néző viszont azért nem tud azonosulni ezekkel a drámabeli külső szempontokkal, mert ott van Szancsó, aki bár nem érti, de elfogadja a lovaggá lett Kristont, miközben ő is látja, hogy valami azért nincs egészen rendben vele. Szancsó nem is kezdhet sokat ezzel a Kristonnal, hiszen ő meg a romaklisék nyelvén megfogalmazott jó, de problémamentes figura.

Az előadás ritmusa Szabó Patrik tévészowman (Anger Zsolt) és stábja belépésével megváltozik: az elektronikus média ráharap a *Kriston: a lovag* című történetre. A tévéstár

viszarángat a már elejtett fonálhoz, és pedig ahhoz, hogy Kriston valójában egy bukott könyvtáros. Az előadás a show-k pergő ritmusában folytatódik, ahol a showman oly sebesebben beszél és gesztikulál, hogy közben levegőt sem vesz, nehogy egy pillanatra is landjon nézőinek figyelmére. A tévészow-k által jól beidomított színházi közönség a „taps” feliratú tábla megjelenésekor készségesen tapsol. Úgy tűnik, a média nyelvének beiktatása egy színházi előadásba mégiscsak kockázatos: más a ritmusa, másként hangolja a közönséget, mást vár el. Egyik pillanatról a másikra átvedlettünk tévézőkké, pergünk, nyomjuk a sódert, tapsolunk, amikor kell, megfélemlünk, és mindent egyetlen szempontból nézünk, hiszen csak azt kínálják fel. És semmit sem reflektálunk. Es ez a mi pavlovi átkondicionálásunk tévézőkké igencsak rombolhatja (és rombolja) a színház nyelvét. ritmusát. Kristonból az *Extrémplusz* című műsor médialátványossága lesz. Kétféjű dísznő, ötlábú tehén, anyagvilkos kuriózum. Történetét a showman (tehénkefoltos nadrágban) szépen „feltuningolja”. Kriston drámája a Gutenberg-galaxis alkonyát jelzi és a cyberkor beköszöntét, és még egy pár divatos közhelyet. Kriston belép a médiába, és elmondja, hogy ő egy kényelmetlen ember, meg azt is, hogy „keresetek magatokban kincseket”. Milyen jó lenne, ha erre a mondatra csak egy pillanatra is oda lehetne figyelni - na nem ott a tévéstúdió-színpadon, hanem itt lenni, a közönség sorában. De nem, már nem vagyunk közönség, már tévéstúdióban ülünk, mindjárt valaki felszólít minket a színpadra. Mi nem érünk rá ezzel a Kristonnal foglalkozni, A showmannel vívott cyberharca, melyet egy mögöttük lévő nagy képernyő ki is vetít, végképp érdektelen: ha amúgy is egy álvilágban (ők ezt mondják: virtuális) harcolnak, akkor nem teljesen mindegy, hogy kié a pálma? Színpadon igencsak kockázatos sokszoros látszatvilágot létrehozni: filmet, tévét és a tévében számítógépes játék-hoz hasonló műsort. mert nincs tétje. Ami

nincs, annak nincs tétje sem. És akkor ott probléma sincs. Es beszélni sincs miről. Különösen akkor, ha azt sem tudjuk, hogy kit, milyen értéket vagy embert veszítünk el ebben a látszatharcban.

Kriston learatja a médiababért: átveszi CD-ROM-on a British (vagy Congress?) Library teljes anyagát meg egy laptopot. Es végezetül Kriston a nagy képernyő hőseként elmond egy kedves reklámot: „Hagyja a szél-malomharcot! Vegyen klímaberendezést!” Es a reklám után többé soha nem jön vissza.

Ez hát Kriston média általi bekebelezésének igencsak cinikus története. Ővele sem alkotói (legyen az drámaíró vagy rendező), sem ő maga nem éreznek együtt. Kriston Géza megvásárlásának története nem katartikusan kegyetlen, hanem közönnyel elmondott tény.

Négy évvel korábban Tasnádi darabja, a *Don Quijote-repríz* igencsak másként fejeződött be: Kriston Géza akkor még képes volt kilépni lovagi és cyberlovagi mivoltából, és visszavedlett emberré, Kriston Gézává. Igaz, az emberré válásba bele is halt. És a jótékony, humánus médiától akkor még átvehetett egy könyvtárosi állásról szóló szerződést. Ez a mos-tani, Tasnádi-Znamenák-Kovács Zsolt-féle Kriston Géza nem akar többé ember lenni. Ez a figura valahogy nagyon korán, az előadás legelején - az is lehet, hogy az üzemi könyvtárával együtt - elveszítette emberi arcát, és soha többé nem találja meg. Ahogy Kriston Géza létezésének három szakasza, dimenziója volt - könyvtáros, lovag és médialovag -, úgy az előadásnak is *dimenziói* voltak: emberiek (valahol kezdetben három dimenzióban) és embermentesek (két dimenzióban).

TOMPA ANDREA

Tasnádi István: Világjobbítók
(*Csiky Gergely Színház, Kaposvár*)
Díszlet: Ágh Márton. Jelmez: Szűcs Edit.
Rendező: Znamenák István.
Szereplők: Kovács Zsolt, Némedi Árpád,
Csabó Virág, Tóth Béla. Anger Zsolt

MOLNÁR FERENC: AZ ÜVEGCIPŐ ÓLOMLÁBAKON

Ha egy Molnár Ferenc-előadáson felvonásról felvonásra apad a közönség, akkor gyanítható, hogy valami nagyon el lett szúrva. Márpedig a nézőfogyatkozás érzékelhető volt Az *üveg-cipő* február 13-i, miskolci előadásán. (A dátumot ajánlatos közölni, mert az ember kritikusként soha nem tudhatja biztosan, hogy azért, amit ír, helytáll-e akár az előző, akár a következő előadás.)

A publikum elkedvetlenedésére mindenesetre okot adott, hogy a színpadon nem Az *üveg-cipő* című vígjátékot játszották, hanem egy ismeretlen drámát. Történetesen annak is Az *üveg-cipő* a címe, gyanútlan szerzője Molnár Ferenc. koncencionálta Tasnádi Csaba rendező

XXXIII. évfolyam 4. szám • 2000. április

A mű porba húzása és beszürkítése Zeke Edit tevékenységével vette kezdetét. Ő mint díszlettervező nem annyira a korabeli Józsefváros, mint inkább a mai „nyolcker” miliójét teremtette meg. Romajzer Adél földszintes, kertes háza helyett aládúcolt, körgangos bérház lehangelő részleteit mutatja a díszlet. Sipos udvari lakását látjuk vakoskodásra tett ablakkal, koszlott tapétával, ócska bútorral. Ebben a környezetben vélhetőleg merő nyomorgás az élet. (Bár ehhez képest a jelmezért is felelős Zeke mintha kissé túllőzött volna Adélt az első felvonásban. Hogy a másodikban és a harmadikban csinos és elegáns a nő, az más, azt a helyzet magyarázza.)

A miskolci előadás különösen lassú és tempótlan első felvonása menetrend szerint indul. Kovács Vanda (Irma) Lilike társaságában megterít, s közben ismerteti velünk a darabkezdéshez elengedhetetlen információkat. A Lilikeként fellépő gyermek elég kicsike, jól elvan a színen, de együttjátszásra nem-igen alkalmas. Kovács Vandának tehát egyedül kell rátalálnia a játék ideális ritmusára. (Nem talál rá.) De kisvártatva hazaér Pásztor Edina Adélja. Látványosan ideges, feltűnően vívódó. Nem vitás: elszánta magát arra, hogy döntsön a sorsa felől. Aztán mégis inkább két felvonáson át tinródik és verődik drámaian inadozik a

SZÍNHÁZ 25